

О ЈЕДНОМ ПОКУШАЈУ ФОРМИРАЊА НЕДИЋЕВЕ ВОЈСКЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Готово као по правилу, сви истакнутији четнички команданти, па и они који су сами о себи мислили да су то, настојали су да на неки начин ступе у контакт са својим „министром војске у отаџбини“ Дражом Михаиловићем, да му се представе, да га упознају са својим радом и, наравно, да заслуже његову пажњу и повјерење. У тим контактима, усменим или писменим, неки су питање свога унапређења прећуткивали и препуштали свом „врховном команданту“, а неки су отворено тражили да буду унапријеђени у овај или онај чин. Међу ове посљедње спадао је и неки Вуксан Гојковић, родом из Васојевића, који се једним писмом од 16. јуна 1943. године обратио Дражи Михаиловићу тражећи од њега да га унаприједи у чин резервног мајора. Али Гојковић је тражио и да му Дража пошаље новаца за Дечански четнички одред, којему се налазио на челу као командант и који је — према његовим ријечима — тек требало да буде формиран на рејону „Плава, Гусиња и целе Метохије“ од избјеглица са Космета.¹ Сигурно је да је Гојковић сматрао да Дража има доста новаца и да се надао да ће му послати једну суму, тим прије што су његови војници били „све саме избјеглице“.² Не знамо како се завршила ова његова представка, али с обзиром на то да је имао јаку конкуренцију у Васојевићима, изгледа без резултата. Ово тим прије што је 10. марта 1944. године послао једно слично писмо, али овом приликом на другу адресу: умјесто Дражи, писмо је било упућено Милану Недићу.³

Личност Вуксана Гојковића добро су упознали становници Загарча и других усупутних села на правцу Чева приликом његовог проласка овим правцем поводом окупаторско-квислиншког похода на катунску нахију, крајем фебруара и почетком марта 1944. године. Прије овог похода Гојковић је формирао тзв. Прву добровољачку бригаду националних трупа, која је стационарала у Подгорици. Штаб бригаде је имао формалне ознаке војне установе: свој штамбил и администрацију. Двадесет седмог фебруара 1944. године ова јединица је, на челу са својим командантом Гојковићем, упала у Загарач и, у заједници са осталим квислиншким

¹ Архив Војно историјског института (АВИИ), четничка архива, ЦГ —V—1363.

² Исто.

³ Архив Историјског института у Титограду (АИИ), бр. 7087/Х 1в—66 (44).

јединицама, извршила незапамћена звјерства над незаштићеним становништвом у овом мјесту.⁴

Локалне четничке команде у Подгорици нијесу знале коме ова јединица припада и у чијој је надлежности, што је изазвало њихову суревњивост и представљало сметњу њиховим комбинацијама. Предсједник квислиншког Пријеког војног суда др Илија Вујовић, у једном писму од 19. марта 1944. године упућеном команданту националних трупа Црне Горе мајору Ђукановићу, између осталог каже: „Ова бригада и њена команда, како изгледа, не потпада у састав наших националних јединица, него је то нека посебна војска која је под непосредном влашћу г. др Крамара, капетана са сједиштем у Подгорици“.⁵ Како је, на тај начин, Гојковић са својом јединицом и иницијативом био на сметњи осталим квислиншким командама у Подгорици, квислиншке власти су ријешиле да га се ослободе, користећи као мотив за оптужбу против њега звјерства која је починио у Загарчу, посебно над неким четничким породицама.

„Рад и поступак Гојковића и његове војске, која броји око 120 људи — пише у поменутом писму др Илије Вујовића — изазвао је велико незадовољство код свих националних елемената приликом посљедње акције на Чеву. Његова јединица, како се види из исказа његових војника, нигдје није ступала у акције већ јој је једини циљ био да се што више опљачка. . . Најжалоснија чињеница је још и та што се је ово спроводило и на националним породицама које су чак под ударцима батина морале дати и посљедњи залог“.⁶

У писму од 26. марта истом команданту др Вујовић каже: „Из свих досада прикупљених података јасно се види да је ова добровољачка бригада својим радом потпомагала не националисте већ комунисте, а поред тога учинила незапамћене злочине“.⁷

У вези са овим случајем, др Илија Вујовић је ступио у контакт са шефом њемачке Фелдполиције у Подгорици и предочио му читаву ствар, тражећи од њега подршку у вођењу кривичног поступка против Гојковића. Шеф Фелдполиције се том приликом сагласио да се поведе истрага и Гојковић изведе пред Пријеки војни суд. Али неколико дана касније, када је и сам сазнао ко је

⁴ Четници Вукосана Гојковића убили су том приликом Лазара Велимировића и Госпаву Ђуришић, старе преко 75 година. На старицу Ђуришић нијесу палили метка већ је издахнула под њиховим ногама. Осим тога, сломили су руку једној шездесетоподигној старици и испремлаћивали већи број млађих жена и нејачи. У заједници са осталим четницима убили су 4 циганина — чергаша. Такође и Ђира Каменаровића, родоуба из Боке, којега су ухватили у Горњем Загарчу. Сва ова убиства и репресалије праћене су пљачком посљедњих остатака сељачке имовине. (Црногорски вјесник, бр. 53, од 20. јуна 1944. године); АВИИ, четничка архива, ЦГ—V—591; АИИ, бр. 8030/VIII 1в—55 (мемоарска грађа, стр. 32.)

⁵ АВИИ, четничка архива, ЦГ—V—591.

⁶ Исто.

⁷ Исто, ЦГ—V—598.

Гојковић и ваљда добио инструкције у том погледу од својих претпостављених старјешина, шеф Фелдполиције је обавијестио Вујовића да ће Гојковићева бригада у року 2—3 дана бити распуштена, а што се осталог тиче, „није ми могао ништа рећи — каже Вујовић — сем толико да је за Гојковића ово за сада доста а за ово друго видјеће се доцније“.⁸

Захваљујући писму које Гојковић, непосредно послје повратка с похода на катунску нахију, писао Милану Недићу, које нам је при руци, у могућности смо да више сазнамо о њему и његовој војсци. Интересантно је како се Гојковић у том писму представља Недићу, а још више како један овакав квислиншки командант, какав нам је представљен у горњим редовима, „лије сузе“ над српским јадима и страдањима.

„Суре горе, брда и долине Црне Горе, колџевка Немањића и родна пруда земље великог србина и дјесника Његоша — каже се у том писму — проплакале су и позивају у помоћ живе и мртве за спас српског народа из ове покрајине. Ја, иако мален и незнатан, али задојен млијеком Српкиње и надахнут српским духом, као четнички војвода из ранијег рата и резервни капетан, рођен у Велици — Васојевићима (срез Андријевички), по угледу на српске добровољце у Србији основао сам у Подгорици први добровољачку бригаду. Ово је прва регуларна трупа — послје капитулације — у Црној Гори. За сада у бригаду има 150 војника али ће се ускоро њихов број знатно повећати“.⁹ Даље је Гојковић истицао успјехе постигнуте у борби своје бригаде против комуниста, приписујући убијеним и масакрираним појединцима истакнуте функције у народноослободилачком покрету.

О себи лично Гојковић још каже: „Поред пружених података о мојој личности могу навести и ове податке: да сам прије рата био срески начелник док школску спрему имам учитељску са положеним испитом пред нарочито одређеном комисијом из правних наука што ми је дало законске услове за положај начелника, лични ми је пријатељ војвода Коста Пећанац који је Вама познат. Познаје ме и г. Радослав Недић, срески начелник — Ваш брат“.¹⁰

Гојковић је сматрао да са оваквом биографијом и онаквим радом каквим се прочуо са својим „добровољцима“ у Црној Гори испуњава квалификације да буде војник Милана Недића, па зато у поменутом писму моли овога да његову бригаду поткомандује непосредно себи или пак вишем команданту из Србије кога он одреди.¹¹ Међутим, Нијемци су ову јединицу, посредовањем заинтересованих квислиншких функционера у Подгорици, око 20-ог марта расформирали, а што се тиче самог Гојковића, његов „рад“,

⁸ Исто, ЦГ—V—591.

⁹ АИИ, бр. 7087/X 1в—66 (44).

¹⁰ Исто.

¹¹ Исто.

а вјероватно и везе са Недићем, били су му довољна залога да буде узет у заштиту Нијемаца и да му ови, као год и команданту 1. батаљона његове бригаде резервном поручнику Лучић Недјелку, издају крајем марта пасош за одлазак у Србију.¹²

Ђуро Вујовић

¹² АВИИ, четничка архива, ЦГ—V—591.